

Masarykova univerzita

Fakulta sociálních studií

c-d

NESPECIFIKOVANÁ CÍLOVÁ SKUPINA OSOBY, KERÁ JE OBĚTÍ DN – ZDALI JDE O OSOBY MLADÉ, DOSPĚLÉ, MEZI PARTNERY, NA STARŠÍCH OSOBÁCH, KDE JSOU MOTIVY ODLIŠNÉ, KAPITOLA S INDIKÁTORY DOBRÁ, ZÁVĚRY NEPŘÍLIŠ PROPRACOVANÉ U ODKAZU NA DALŠÍ MOŽNÁ VYSVĚTLENÍ/TEORIE

SPR 209: Sociální deviace

Vznik domácího násilí JAKÉHO TYPU U KOHO A KDE? dle teorie diferencované asociace

Vypracovala: Andrea Prokopová (427140)

Úvod

V této seminární práci aplikuji sociologickou teorii diferencované asociace, kterou rozpracoval Erwin H. Sutherland, na vznik deviantního chování, konkrétně se budu věnovat domácímu násilí mužských pachatelů PROČ?. Nejdříve popíšu vybrané deviantní chování a jejich činitele. Budu se věnovat tomu, jak domácí násilí probíhá, jaké jsou jeho formy a znaky. Také zde uvedu statistiky domácího násilí v České republice. Poté se pokusím více přiblížit teorii diferencované asociace, a jaký má tato teorie pohled na vznik deviantního chování a také, jaké jsou hlavní faktory, které z člověka vytvoří deviantního jedince.

Dále uvedu indikátory, které mi pomohou lépe posoudit, zda je mnou vybraná teorie vhodná pro vysvětlení domácího násilí na ženách.

Teorii diferencované asociace podle jejích hlavních indikátorů aplikuji na domácí násilí a tím se budu snažit vysvětlit, jaké jsou příčiny deviantního jednání jednotlivců.

Na závěr zhodnotím, mnou zjištěné poznatky a navrhnou jiné další teorie, které by mohly třeba i lépe vysvětlit vznik domácího násilí, nebo by jeho vznik uchopily z jiného pohledu.

1. Domácí násilí v ČR a jeho podoby A JAKOU FORMOU DN SE ZABÝVÁTE VY A PROČ?

Domácí násilí jsem si vybrala, jelikož je to celospolečenský problém, který postihuje mnoho žen, jakožto oběti domácího násilí. Proto se chci snažit najít teorii, která by toto chování vysvětlovala.

Domácí násilí je většinou deviantní způsob jednání muže páchaný na ženách nebo dětech. V dnešní době je na domácí násilí nahlíženo jako na deviantní jednání a to z hlavně z morálních, ale i etických a také ze zákonných důvodů.

Ještě před několika lety byla problematika domácího násilí na okraji zájmu společnosti, jelikož šlo o téma velice rodinně citlivé. Navíc se mělo za to, že se jedná o jev, který se vyskytuje pouze ojediněle, a to v rodinách, které jsou ze sociálně slabších vrstev. Až po roce 1989 se domácímu násilí začal věnovat širší zájem a pracovala s ním řada vědeckých disciplín.

Pokud hovoříme o domácím násilí, jedná se o jev, kde na jedné straně je pachatel a na straně druhé je oběť.

„V případě dospělých takové násilí zahrnuje akty fyzického či psychického ublížení nebo ty, jež vyhrožují způsobením fyzického ublížení. Násilí mezi partnery může zahrnovat sexuální násilí či útoky, fyzické ublížení vyhrožování ublížením či zabitím, zabraňování vykonávání běžných činností svobodného člověka a odepírání finančních prostředků“ (Pikálková 2004).

Jako znaky determinující domácí násilí uvádí Ševčík a kol. (2011) tyto 4:

1. Dlouhodobost a opakování – může trvat dlouhou dobu, násilí je opakováno v určitý vyvolávací moment
2. Eskalace násilí – začíná od urážek a psychického ponižování, pokračuje fyzickým napadáním a může skončit závažným trestným činem

3. Jasná a nezpochybnitelná role – napadání není vzájemné, vždy je jasné, kdo je agresor a oběť

4. Není veřejné, probíhá za zavřenými dveřmi domu – je stranou společenské kontroly, oběť se nemůže bránit, nemá zastávce

Druhy domácího násilí

Domácí násilí není pouze fyzické, ale existují i další druhy, která se mohou objevovat jednotlivě nebo se mohou i navzájem kombinovat.

Fyzické násilí- zde patří takové jednání pachatele, které má za účel fyzicky zranit oběť a způsobit jí bolest. Mezi tato jednání řadíme například bítí, facky, kopání, škrcení, dušení, strkání atd.

Psychické násilí- jednání působící na psychiku oběti. Pachatel oběť ponižuje, sprostě jí nadává, vyhrožuje.

Ekonomické násilí- je to specifický druh násilí, kdy je oběť omezována v disponování finančních prostředků.

Sexuální násilí – Pachatel nutí oběť k sexuálním aktivitám proti její vůli, nutí ji k sexuálním činnostem, které oběti nejsou příjemné. „*Tato forma zneužití může také zahrnovat nucení ženy do reprodukčních rozhodnutí, která jsou v rozporu s jejím přáním či nucení k sexu bez ochrany proti onemocnění nebo těhotenství*“ (Berry, 2000)

Statistiky domácího násilí

Domácí násilí je ve společnosti již rozšířeným jevem, dokazují to i statistiky.

Podle statistik Bílého kruhu bezpečí vykazala Policie ČR od ledna 2007 již 7 456 agresorů z domácnosti, kde ubližovali svým blízkým. Od ledna do listopadu 2014 bylo vykázáno za domácí násilí 244 osob.

„*Dle výsledků Mezinárodního výzkumu násilí na ženách (2004) 38 % žen v České republice zažilo během svého života alespoň některou z forem násilí ze strany svého partnera*“ (Pikálková 2004),

CHYBÍ ZACÍLENÍ NA KONKRÉTNÍ TYP DN A TÍM PÁDEM I NA URČITÝ TYP MOTIVŮ K JEHO PÁCHÁNÍ

1. Teorie diferencované asociace a její principy

Tuto teorii jsem si vybrala, abych zjistila, nakolik postihuje vznik domácího násilí u mužů, jelikož dle mého vlastního přesvědčení má na tento jev velký vliv sociální prostředí agresora. Na druhou stranu diferencovaná asociace spíše vysvětluje kriminální chování (krádeže, aspod.), tudíž jsem ji vybrala, abych zjistila, do jaké míry ji jde na domácí násilí aplikovat.

Teorie diferencované asociace patří k sociologickým teoriím deviantního jednání, tyto teorie nekladou velký důraz na psychologické a biologické faktory, ale zdůrazňují vliv sociálního prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá a žije. Podle Erwin H. Sutherlanda diferencovaná asociace vychází z toho, že jedinci v určitých sociálních prostředích mají sklony k deviantnímu jednání, zatímco jedinci v jiných prostředích ne. Deviantnímu jednání se jedinci učí v primárních skupinách a v sociálních interakcích s blízkými. Kriminální chování je jedinci osvojováno stejně jako normální chování a směřuje k naplnění potřeb a hodnot jedince. Důležitou roli hraje i čas, tedy v jaké fázi života je jedinec vystavován učení kriminálního jednání. Významné jsou i vazby k rodině a blízkým, kteří své vzorce chování přenášejí a také jejich prestiž v očích jedince.

Sutherland uvádí devět výroku, které odkazují na proces, kdy se jedinec začne angažovat v kriminálním jednání:

1. kriminální chování je naučené
2. naučené v sociálních interakcích s lidmi v procesu komunikace
3. rozhodující podíl učení probíhá v intimních sociálních skupinách
4. učení kriminálnímu chování zahrnuje: (a)techniky provádění trestných činů, (b)specifické kriminální motivy, definice a postoje
5. specifické motivy a postoje jsou naučeny z definic právních norem, které jsou vůči nim příznivé nebo nepříznivé
6. osoba se stává kriminální v důsledku převahy definic favorizujících porušování zákonů nad definicemi odsuzujícími porušování zákonů
7. diferencované asociace se liší frekvencí, délkou, prioritou a intenzitou,
8. proces učení se kriminálnímu chování prostřednictvím asociace zahrnuje všechny mechanismy obsažené v „normálním“ učení

9. ačkoliv kriminální chování vyjadřuje obecné potřeby a hodnoty, není jimi vysvětlitelné, protože tyto obecné potřeby a hodnoty se vyjadřují také chováním konformním

2. Indikátory umožňující aplikaci teorii diferencované asociace na domácí násilí

V této kapitole budu operacionalizovat poznatky o diferencované asociaci do pracovních otázek. (Tabulka č. 1) Pomocí těchto otázek, pak půjde lépe posoudit, zda se mnou vybraná teorie dá aplikovat a zda je vhodná pro vysvětlení chování jedinců, páchajících domácí násilí.

Tabulka č. 1: Indikátory umožňující aplikovatelnost diferencované asociace na domácí násilí

Východiska diferencované asociace dle Sutherlanda	Pracovní otázky
Vazba na sociální prostředí	Jaký máte vztah s rodiči? Jaký pro vás má rodina význam?
Sociální interakce v malých intimních skupinách	Jak je pro vás důležité uznání otce?
Vzorce chování	Setkal jste se někdy s domácím násilím ve svém okolí? Byl jste svědkem fyzického násilí vašeho otce na vaší matce? Byl jste svědkem fyzického nebo psychického násilí u vašich přátel?
Definice zákonů	Jaký názor mají na bití ženy vaši rodiče? Víte, jaký je názor na domácí násilí ve společnosti?
Sociální učení	Záleží vám na názorech a postojích vašich rodičů? Už vám někdo řekl, že se chováte jako otec? Jak se k ženám chovají vaši přátelé?

Podle těchto otázek můžeme odhalit, zda je deviantní jednání v podobě domácího násilí opravdu ovlivněné faktory diferenciované asociace. Odpovědi na uvedené otázky mohou potvrdit nebo vyvrátit danou teorii, tedy že je domácí násilí přenášeno kulturními vzorci z blízkého okolí jedince.

Závěrečná zjištění

Teorie diferenciované asociace docela dobře pokrývá příčiny domácího násilí. Jsou to naučené vzorce chování, které toto jednání vysvětlují. To, jestli se jedinec, již v rodině setkal s domácím násilím, podle mě hodně ovlivňuje jeho budoucí chování k partnerovi. Děti v raném věku se učí hlavně od rodičů a tyto vzorce chování jim tedy přijdou přirozené. Důležitou roli hraje nejen rodinné prostředí, ale i přátelé a vazby k nim. S těmito přáteli člověk komunikuje, vyměňuje si názory a rady a to i v partnerských záležitostech. V těchto intimních skupinách si jedinec definuje domácí násilí jako normální a bere ho jako prostředek k řešení partnerských problémů.

Myslím, že i když diferenciovaná asociace vysvětluje určité příčiny domácího násilí, tak že se její východiska zaměřují spíše na jednání kriminální. Kriminálním jednáním myslím krádeže, kdy je člověk naučen, že k získání peněz je potřeba krást a ne pracovat.

Teorie je také kritizována a to z toho důvodu, že ne všechny osoby, které vyrůstaly v podobném prostředí a byly vystavovány stejným vzorům jednání, se staly deviantní. Může totiž stát, že člověk vyrůstající v rodině, kde domácí násilí probíhá, se domácího násilí nikdy nedopustí, protože ví, jaké to má následky pro partnera i pro děti. Nebo na něj mohly působit i jiné vlivy, například ze strany prarodičů, kteří mu předávali jiné hodnoty než rodiče.

Domácí násilí se dá vysvětlit i jinými teoriemi. Teorie učení, která je diferenciovaná asociací velmi blízko, jelikož také vychází z předpokladu, že zkušenosti s násilím v rodině z dětství se podílejí na náchylnosti k násilí na partnerce/partnerovi v dospělosti. Domácí násilí by vysvětlovaly i psychologické teorie, které se zaměřují na osobnost agresora, na jeho prožitky, pocity, deprivaci v dětství. Myslím, že důležitou příčinou výskytu násilí je i dřívější nebo i

stávající pocit méněcennosti, nízkého sebevědomí. Agresor tedy chce ukazovat sílu a mít kontrolu, kterou nikde jinde než doma nemá.

Zdroje

Berry, D. B. 2000. *The Domestic Violence Sourcebook*. Lincolnwood: Lowel House

Pikálková, S. (ed.). 2004. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách – Česká republika/2003: příspěvek k sociologickému zkoumání násilí na ženách*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

Sutherland, E.H., Cressey, D.R. (1960) A Theory of Differential Association. In: Pontell, H.N. (2002). *Social deviance. Readings in theory and Research*. New Persey: Prentice Hall

ŠEVČÍK, D., a kol. 2011. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3676-902.

Bílý kruh bezpečí: Statistiky, *Přehled o vykazání v ČR – leden až listopad 2014* [online]. 2014.[cit. 10. 5. 2015]. Dostupné z [www.domacinasili .cz/aktuality/n202-prehled-o-vykazani-v-cr-leden-az-listopad-2014](http://www.domacinasili.cz/aktuality/n202-prehled-o-vykazani-v-cr-leden-az-listopad-2014)

